

სკოლა 140 წლიანი ისტორიით

მშობლიური ისტორიის შესწავლა, ყოველი თაობის საპატიო, მამულიშვილური საქმეა და მწიგნობარი მოვალეობაც. ამ მხრივ დიდი პასუხისმგებლობა გვაკისრია ჩვენ დღეს, რამეთუ სოფელი გაძრის ათასწლოვანი კულტურული წარსულით და მისი სკოლა, თითქმის საუკუნენახევრიანი ისტორიით მართლაც ერთ-ერთი გამორჩეულია ჩვენს ქვეყანაში.

გაძრის ბორჯომის მუნიციპალიტეტის მაღალმთიანი სოფელია, ისტორიული მხარეების – თორისა და მესხეთის სამღვარზე. ბორჯომიდან ოცდახუთი კილომეტრის, ჯერ მტკვრის, შემდეგ ღვირისხევის გავლის შემდეგ, თრიალეთის ქედების მწვერვალების ფონზე გამოჩნდება მწვანეში ჩაფლული სოფელი გაძრისი. იგი თემის ცენტრია და ისტორიულ სოფლებს – საკირესა და ღვარს აერთიანებს.

სახელწოდება გაძრისს, გაძრების სიმრავლის გამო უნდა შერქმეოდა. აქ ორ ათეულზე მეტი კულტურულ – ისტორიული ძეგლია: ეკლესია-მონასტრების, ციხე-სიმაგრეების, ნამოსახლარების, სამაროვნების სახით. სოფლის ტერიტორიაზე წარმოდგენილია უწყვეტი ჯაჭვი ადამიანის ცხოვრებისა უძველესი, – ადრებრინჯაოს ხანიდან, აქ ოსმალთა გაბატონებამდე. საკირის მიდამოებში არქეოლოგების მიერ აღმოჩენილი, (მსოფლიოში ყველაზე ძველი) 5500 წლის წინანდელი თაფლის ნიმუშები იმის მოწმობაა, რომ აქ ადამიანი უძველესი პერიოდიდან ცხოვრობს და კულტურულ საქმიანობას ეწევა.

ჩვენი სოფლების ისტორიის შესახებ ალბათ ჯერ-ჯერობით ნახევარიც არაა ცნობილი და მისი მდიდარი წარსული მიწაშია დამარხული. შესასწავლია მისი, როგორც პრეისტორიული, ასევე ადრეული და შუა საუკუნეების პერიოდების ისტორია. ასე რომ გაძრის-საკირის წარსული მომავალ მკვლევარებს ელის... ოსმალთა გაბატონებამ მესხეთში მოშალა ცხოვრების პირობები და ჩვენი მხარეც დაცარიელებულა. სოფლების ხელახალი დასახლება და გამოცოცხლება მეთვრამეტე საუკუნიდან დაწყებულა. ეს მხარე თავიდან, ძირითადად ქართლიდან და იმერეთიდან გადმოსახლებულმა გვარებმა შეავსეს. სოფელში ოცდაცამეტი გვარი ცხოვრობს და ტკბილქართულად, კეთილმზობლურად ეწევა სოფლის ცხოვრებას.

გაძრისის, როგორც სოფლის წარმოქმნა და განვითარება დაკავშირებულია ქრისტიანულ ხანასთან და ემთხვევა თორის საფეოდალოს ჩამოყალიბების პერიოდს, ხოლო მისი კულტურულ-საგანმანათლებლო ცენტრად გადაქცევა მეცხრე-მეათე საუკუნეებში უნდა მომხდარიყო და უკავშირდება გრიგოლ ხანძთელის მოწაფეების, თევდორესა და ქრისტეფორეს, სამონასტრო-მისიონერულ საქმიანობას სამცხესა და ქართლში. ამ მხარის ეკლესია- მონასტრების უმრავლესობაც ამ პერიოდისაა.

სოფელს და აქ არსებულ ყველაზე ცნობილ ღვთათა მონასტერსაც სახელი გაუთქვა მეთერთმეტე საუკუნის უდიდესმა სასულიერო მოღვაწემ, ქართული ეკლესიისა და სახელმწიფოს დიდმა ქომაგმა, ღირსმა მამამ წმ. გიორგი მთაწმინდელმა(1009-1065წწ.). ისტორიული ცნობების თანახმად, 1016-1019 წლებში აქ მიიღო დაწყებითი სასულიერო

განათლება ათონის ივერთა მონასტრის წინამძღვარმა, რომლის ღვაწლი და ავგორიგეტი გახდა საფუძველი იმისა, რომ იმ მონასტერს, სადაც ყრმა გიორგი, დასთან-თეკლასთან ერთად იმრდებოდა, საუკუნო სახელი და აღიარება მოეპოვებინა. ამ დროს მონასტრის წინამძღვარი ღელა საბიანა ყოფილა, რომლის აღმრდილი, ალბათ კიდევ ბევრი სახელმწიფო მოღვაწე თუ სასულიერო პირი იქნებოდა. გაძრისის ღელათა მონასტერი დაწყებით სასულიერო განათლებას აძლევდა მომავალ მოღვაწეებს.

მონასტერს, როგორც სასულიერო განათლების კერას დიდი ხნით შეუსრულებია თავისი საპაგიო მისია, რამეც მეტყველებს მონასტრის გარშემო არსებული ნაგებობების მასშტაბები და მათი სიმრავლე. ვინ იცის კიდევ რამდენ მამულიშვილს მისცა სულიერი სამზღო და ცოდნა გაძრისის მონასტერმა, რომელთა შესახებ ცნობები ისტორიამ სამწუხაროდ არ შემოინახა.

სურ. 1 - გაძრისის ღელათა მონასტერი, სადაც გიორგი მთაწმინდელს უსწავლია 1016-1019 წლებში.

გაიფლის საუკუნეები და მეცხრამეტე საუკუნის 80 - იან წლებში კვლავ გახდება გაძრისი საყურადღებო ქართველი მამულიშვილებისთვის. ამჯერად „ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების“ მზრუნველი ხელი დაეგყოფა სოფელს. მათი დაწყებული მაღლიანი საქმე, წერა-კითხვის ცოდნით განათებულიყო ქართველი ბავშვების გონება, მოწვდება ჩვენს სოფელსაც.

ცნობილია, რომ ამ საზოგადოების დაარსების იდეა წარმოიშვა „თერგდალეულთა“ წიაღში, რომელთაც კარგად ქონდათ შეგნებული და გააზრებული, რომ ერის გადარჩენა და მათ შორის უმთავრესი - ღელა-ენის შენარჩუნება, მხოლოდ წერა-კითხვის მასობრივ ცოდნას შეეძლო.

1864 წელს საქართველოში ბატონყმობის გაუქმების შემდეგ იაკობ გოგებაშვილი ამბობს: „ბატონყმობისაგან გათავისუფლება მაშინ მოიგანს სანატრელ ნაყოფს, როცა გლეხობა განთავისუფლდება სიბნელისა და უმეცრებისგან“, რითაც, რა თქმა უნდა მეფის რუსეთის ხელისუფლება არ იყო დაინტერესებული. იაკობისავე ამრით – მასობრივი განათლების საქმეს, თვითონ ხალხი უნდა ჩადგომოდა სათავეში. „ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების“ შექმნის იდეა იოსებ მამაცაშვილის ოჯახში დაიბადა. 1879 წლის 31 მარტს შეიმუშავეს წესდება და 15 მაისს დააფუძნეს ჭეშმარიტად პირველი ქართული არასამთავრობო ორგანიზაცია „ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოება“ – თავჯდომარე დიმიტრი ყიფიანი და მოადგილე ილია ჭავჭავაძე. ამ ორგანიზაციის შემადგენლობაში შედიოდა მეცხრამეცე საუკუნის გამორჩეული ქართველი მამულიშვილების თითქმის მთელი შემადგენლობა და მათ შორის გაძრისში ამ ორგანიზაციის მმრუნველობით სკოლის დამაარსებელი **იოსებ ნებაძე**. (ჩემი ბებუის დიდი ბაბუა)

სურ. 2 იოსებ ნებაძე ოჯახთან ერთად.

როგორც ჩანს ორგანიზაცია ითვალისწინებდა იმას, რომ იმჟამინდელი, ახალციხის მაზრის სოფელი გაძრისი ერთ-ერთი ყველაზე დიდი ქართული სოფელი იყო, სადაც მოსახლეობის წერა-კითხვის ცოდნაზე არავინ ზრუნავდა და 1880 წელს სოფელში მოავლინეს ამავე ორგანიზაციის წევრი იოსებ სოლომონის-ძე ნებაძე. იგი წარმოშობით ახალციხის მაზრის სოფელ ღრელიდან ყოფილა. იოსებისთვის მშობლებს კარგი განათლება მიუციათ. გიმნაზიის დამთავრების შემდეგ - პეტერბურგის უნივერსიტეტში სწავლისას დაახლოებით „თერგდალეულთა“ და შემდეგ ამ ორგანიზაციის წევრებს. იოსები აქტიურად ჩართულა პედაგოგიურ საქმიანობაში.

როდესაც იგი გაძრისს ესტუმრა და თავისი სურვილი გამოუცხადა სკოლის დაარსების შესახებ, ხალხი აღფრთოვანებული შეხვედრია ამ ამბავს. მოსახლეობისგან თანადგომის დაპირება მიუღია. გლეხები ხერხავდნენ ფიცრებს მერხებისთვის და დაფისთვის, ამზადებდნენ სხვადასხვა ინვენტარს - აღნიშნავს იგი ახალციხის სამზრუნველო კომიტეტისთვის მიწოდებულ ანგარიშში. კომიტეტმა იოსებ ნებაძეს გაძრისში დაუქირავა სანდლა ბახგაძის სახლში ერთი ოთახი, სადაც მოეწყო ერთკლასიანი სკოლა. პირველ წელს 7 მოსწავლე ჰყოლია სკოლას. იოსებ ნებაძის უანგარო სამსახურის წყალობით სკოლას მაღე მოუპოვებია ავტორიტეტი. შესაბამისად ამისა, იმაგა მოსწავლეთა რიცხვმაც. სწავლის სურვილი მეზობელი სოფლის მცხოვრებთა შვილებსაც გამოუთქვამთ და დღის წესრიგში დამდგარა ახალი სკოლის აშენების საკითხი. ამის თაობაზე იოსებ ნებაძე წერა-კითხვის სამოგადოების ახალციხის სამზრუნველო კომიტეტს წერდა: „სკოლის შენობა აუცილებელია, სამოგადოებამ უნდა იზრუნოს მისი აგებისათვის, მცხოვრებლები აღუთქვამენ სამოგადოებას შემწეობას მუშაობით და სხვადასხვა მასალის მოგებით. მომავალ წელს შეუძლებელი იქნება შეგირდების მიღება უადგილობის გამო“. რა თქმა უნდა უყურადღებოდ არ დარჩენილა მისი თხოვნა და სკოლისთვის შემწეობა გამოუგზავნიათ - ააშენეს თურმე ორი ოთახი. სკოლაში ისწავლებოდა დედა-ენასთან ერთად საღვთო სჯული, მიმდინარეობდა ლიტერატურული და ფოლკლორული მოღვაწეობა.

იოსებ ნებაძე აღვსილი იყო იმ აზრით, რომ რაც შეიძლება მეტ ბავშვს ესწავლა წერა-კითხვა. გლეხობაც ხედავდა მის ღირსებას და აფასებდა მის ღვაწლს, ყველა იცნობდა მას, როგორც უაღრესად განათლებულ ადამიანს, კაცურ კაცსა და კეთილ მრჩეველს. რამდენიმე წლის შემდეგ ი. ნებაძე ოჯახს მოეკიდა. სოფელში კარგა ხანს დარჩა, ხის

სახლიც აიშენა. ბოლოს, 1905 წელს, როცა თბილისში გადავიდა საცხოვრებლად, თავისი სახლი სკოლას გადასცა უსასყიდლოდ.

ღიმიტრი ყიფიანის, ილია ჭავჭავაძის და მათი თანამოაზრე იოსებ ნებაძის ხელით გაძრისში აინთო ცოდნის ლამპარი.

1939-40 სასწავლო წლიდან გაძრისში უკვე არსებობს საშუალო სკოლა.

სკოლამ უწყვეტად იმუშავა მეორე მსოფლიო ომის პერიოდში. თავისი წვლილი შეუტანიათ პედაგოგებსა და მოწაფეებს – ფრონტზე უგზავნიდნენ თურმე თბილ წინდებსა და ხელთათმანებს. არ წყდებოდა პედაგოგიური მუშაობა სიძნელეების მიუხედავად.

სკოლის მაგიანეში კეთილად მოიხსენიებიან მასწავლებლები, რომლებმაც დიდი ამაგი დასდეს თაობების აღზრდას და ასეთი უამრავი ამშვენებს მის ფურცლებს. 1952 წლიდან ღირეჟტორად ინიშნება გიორგი ზედგინიძე, მწერალი და საზოგადო მოღვაწე, შესანიშნავი პედაგოგი. მან მთელი თავისი ცხოვრება, ცოდნა და გამოცდილება მომავალი თაობების აღზრდას მოახმარა. ეს ღვთისნიერი კაცი, როგორც ხალხი უწოდებს დღესაც – აღელვებული გვინახავს, როცა საქმე მომარდის სწორ აღზრდას ეხებოდა, როცა ვინმე თავის მრუდე ხელს ურევდა ისეთ სათუთ საქმეში, რომელსაც ბავშვის სულიერი სამყაროს ფორმირება ჰქვია. იგი მკაცრიც იყო იმათ მიმართ, ვინც უყურადღებოდ გოვებდა მოსწავლის ბედს. სოფლის მაცხოვრებლები მასში ყოველთვის ხედავდნენ მრჩეველს, უფროს მეგობარს, კაცს, რომელიც არავითარ შემთხვევაში არ გაგრძნობინებდა, რომ შენზე მეტი იცოდა. თავმდაბალი და მართლის მთქმელი იყო ახსოვთ დღემდე. მისი ბრუნვითა და უშუალო ხელმძღვანელობით გაშენდა სკოლის შენობა და კეთილმოეწყო. მის კურთხეულ ღვაწლსა და კეთილ საქმეს მაღლიერებით იხსენებენ თაობები.

სოფელში დღემდე პედაგოგის ნიშუშად მიაჩნიათ მათემატიკის მასწავლებელი კაზიმირ გელამინსკი, ქართული ენის და ლიტერატურის მასწავლებლები მარიამ ვეფხვიაშვილი, თინა გრიგალაშვილი, რომელიც დღესაც, უკვე 90 წელს გადაცილებული, მუდმივად მოფუსფუსე, შრომაში იწვის და ბრუნავს ქალაქ რუსთავის სისუფთავეზე.

შეუძლებელია ჩამოთვალო ათეულობით პედაგოგი, რომლებმაც განსაკუთრებული კვალი დატოვეს და თავისი ღირსეული საქმიანობით დაამახსოვრეს თავი აღამიანებს. მათ მიმართ დიდი სიყვარული და მოგონებები ცოცხლობს მათსავე აღზრდილებში.

მრავალმა წელმა განვლო გაძრისში სკოლის დაფუძნებიდან დღემდე, უამრავი წარმატება და გულისწყვეტა უნახავს მას. სამჯერ შეიცვალა შენობა. იმედიანად იწყებოდა ყოველი ახალი სასწავლო წელი და, აი უკვე 2009 წლიდან, გაძრისის საჯარო სკოლას ახალი შენობა აქვს. დღია იმედიანდელი ღირეჟტორის კობა მეგრეველის დამსახურება მისი მშენებლობის საქმეში. თანამედროვე სტანდარტების შენობა ამაყად აღმართულა სოფლის ცენტრში. იგი წარმატებით ართმევს თავს გამოწვევებს, რომელთა შორის ერთ-ერთი მთავარი, ქვეყნის საერთო პრობლემა, სოფლის სკოლებისთვის – მოსწავლეთა კლებაა. სკოლას ახსოვს მის კედლებში აჟრიაებული ხუთასზე მეტი მოსწავლე. დღეისთვის კი მათი

განახევრებული რაოდენობა სწავლობს საუკუნე ნახევრის ტრადიციების მაგარებელ სკოლაში.

სურ. 3 გიორგი მთაწმინდელის სახელობის გაძრისის საჯარო სკოლა

სკოლა ღღემდე იცავს მათი დამფუძნებლების ნაანდერძე კრელოს – ცოდნა ძალაა და „ძლიერი კი მარტო მცოდნე კაცია”...

დიმიტრი ჩუტკერაშვილი

12.11.2022 წ.